

František Antonín hrabě Berka Hovora z Dubé a Lipé

Jablonné patřilo velkou část svých dějin do rukou významného českého šlechtického rodu Berků z Dubé. Tento rod je obecně v Čechách spojován zejména s obdobím renesance, ale přitom jeho patrně nejvýznamnější člen byl barokním kavalírem – František Antonín hrabě Hovora Berka z Dubé a Lipé. Většina z nás ho zná jakožto stavitele barokního chrámu sv. Vavřince v Jablonném, avšak neuvědomujeme si již, že to byla mnohem slavnější osoba přesahující svou pověstí hranice naší země.

František Antonín se narodil Jindřichu Volfovi Berkovi z Dubé a Eleonoře Marii Popelové z Lobkowicz s největší pravděpodobností roku 1639. Vzhledem k brzkému úmrtí otce se o jeho výchovu starala matka se sestrou Eliškou Barborou. V 17 letech uskutečnil tzv. kavalírskou cestu po Itálii, kde jej výrazně uchvátilo výtvarné umění. Po dospění převzal dědictví po otci, tedy panství Jablonné a Nemyslovice nedaleko Mladé Boleslavi, a zanedlouho poté, po smrti svého bezdětného bratra Františka Karla převzal i druhou půlku dědictví – Malešov na Kutnohorsku. Vzhledem k tomu, že byl ovšem poslední žijící mužský člen rodu Berků z Dubé, tak zdědil i rodové fideikomisy po východočeské rodové linii. Těmi byla panství Rychmburk, Rosice, a navíc na jižní Moravě Dačice, ačkoliv ty zůstávaly ve faktické správě rodu Fürstenberků, kteří se o ně soudili jakožto o odúmrt'.

Tato panství tvořila hlavní finanční základnu pro Berku, avšak jeho kariéra byla ve státních službách. Působil jako císařský tajný rada, císařský skutečný komorník, nejvyšší maršálek Království českého, a především jako císařský ambasador ve Španělsku, Švédsku, Dánsku, Francii, Nizozemí a v Benátkách. František Antonín Berka je považován za prvního profesionálního diplomata habsburské monarchie, díky čemuž se stal blízkým císařům Leopoldu I., Josefu I. i Karlu VI. Z těchto cest si kromě důležitých kontaktů vozil i cenná umělecká díla, jako například z Nizozemí busty sebe a své manželky Ludoviky Anny Montecuccoli (dnes umístěny v presbytáři baziliky minor sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném), či díla velikánů jako Tiziana, Veronese, Rubense aj. Tato díla pak převážně visela v interiérech zámku Nový Falkenburk. Celkem vlastnil 239 obrazů a 113 lavírovaných perokreseb, čímž vytvořil jednu z největších uměleckých sbírek ve střední Evropě. Mimoto působil i jako slavný mecenáš podporující rozvoj kultu sv. Zdislavy (jak v Čechách, tak na Moravě), rozvoj poutních míst (Chlum, Příbram, Stará Boleslav) či obecně profesní růst mladých a nadějných architektů. Hojně se podílel na realizaci Jana Blažejše Santiniho, jeho žáka Václava Špačka či Johanna Lucase von Hildebrandta.

Co se týče samotného Jablonného, tak to za jeho časů zažilo výrazný rozvoj. Žilo zde přibližně 6.000 obyvatel na 360 hospodářstvích. Mimoto se zde rozvíjela výrazně textilní výroba, přičemž výnosy panství ročně činily cca 3.000 – 4.000 zl. Dále zrekonstruoval kapli sv. Wolfganga, nechal vztyčit morový sloup Krista Spasitele a chtěl nechat barokně přestavět zámek Nový Falkenburk. K tou ovšem již nedošlo, neboť finance spolkla stavba nového klášterního kostela sv. Vavřince.

S tou bylo započato roku 1699 pod vedením slavného a hlavního císařského architekta Johanna Lucase von Hildebrandta, přičemž model stavby obdivoval i samotný císař Leopold I. jako stavbu velice unikátní a hodnotnou. Tento jablonský kostel je považován za první stavbu tzv. dynamického baroka v Čechách a mj. na něm bylo poprvé v našich zemích užito kasulové okno. Jelikož byla ovšem stavba financována z výnosů jablonského panství, které byly poměrně nízké, probíhala pomalu. Dalším zvratem ve stavbě bylo přemrštěné ego stavitele Domenica Periniho, který začal do Hildebrandtových plánů poměrně svérázně zasahovat, čímž z hlediska architektonických zásad „pokřivil tvář“ nového kostela. Z tohoto důvodu Hildebrandt zhrzený ze stavby v lednu 1706 odešel.

František Antonín Berka z Dubé byl ze svého mecenátu, donátorství a diplomatických misí výrazně finančně vyčerpán, a to natolik, že roku 1693 musel vyhlásit osobní bankrot a rozprodat část svého majetku včetně uměleckých sbírek. Dluhy pak přešly i na jeho příbuzné, zejména na nevlastního bratra Antonína Jana Nostitze. František Antonín Berka zemřel ve Vídni 24. dubna 1706 ve svých 67 letech, čímž vymřel rod Berků po meči.

Ve své závěti projevil několik přání. Jedním bylo dokončení církevních staveb, které započal (Chotouň, Jablonné), o což se zasloužila především jeho vzdálená příbuzná Františka Beatrix Rosalie Kinská roz. Berková. Dalším přáním bylo rozdělení jeho těla – aby srdce spočinulo po boku jeho matky v Sokolově a tělo v jeho milovaném Jablonném. Podle svého přání byl uložen do jednoduché malované dřevěné rakve do mechu a plátna úplně nahý jako nejprostší z prostých, a dle svého přání měl být uložen po boku paní Zdislavy, k čemuž ovšem bohužel dodnes nedošlo. Definitivní dostavbu klášterního kostela sv. Vavřince pak provedl nevlastní bratr Kinské, tedy Václav Albrecht Bruntálský z Vrbna roku 1729, kdy již Jablonné patřilo Pachtům z Rájova.

Jan Rucz